

Гергана Алексиева

Резюмета на научните трудове

В настоящия конкурс кандидатът гл. ас. д-р Гергана Алексиева участва с току-що публикувана монография с тема, коренно различаваща се от докторската и дисертация, както и с няколко на брой статии, свързани с нейните научни интереси в сферата на историята на Испания през XX век. Всички засегнати теми са оригинални и неизследвани в България.

1. Перонизмът: политика и идеология (1943-1976 г.). В. Т., 2014

Монографията е плод на интереса на автора към латиноамериканската история през XX век. Аржентина е една от най-големите държави в региона, с претенция за регионален лидер. На първо място бих искала да подчертая, че историята на Аржентина в българската историография е силно пренебрегвана. (Всъщност тази констатация важи и за степента на изследване на латиноамериканската история – преди и след откриването на Новия свят, завладян от Испания, до наши дни). Хуан Перон е аржентински държавник, оставил траен отпечатък в историята на тази латиноамериканска държава през втората половина на XX век.

Изследването проследява раждането, живота и гибелта на перонизма като политическо явление в историята на Аржентина и на южноамериканския континент и в това се състои приносния му характер, тъй като по темата има множество публикации в чужбина, но реално те засягат отделни аспекти – начинът, по който Хуан Перон стига до властта, ролята на втората му съпруга Ева за формирането на идейната същност на хустисиализма или степента на нейното влияние в управлението; или са биографии на известното семейство. Уводът изяснява обосновано хронологическата рамка на изследването (1943-1976 г.); направен е историографски обзор, тъй като по темата се сблъскват множество интерпретации и опити за класификации, за да бъде „вкаран“ перонизмът в рамки.

Структурата на работата е подчинена на хронологичния подход. В глава 1, озаглавена „Аржентина се подготвя за семейство Перон“, се проследяват събитията от 1930 г. до 1943 г., които оказват пряко влияние върху формирането на идеите на бъдещото перонистко управление. Хронологически акцентът пада върху периода 1943-46 г., когато за относително кратко време полковникът успява да се издигне в йерархията на властта и да заеме най-висшия пост в държавата (президент, от 4 юни 1946 г.). Събитията от 17 октомври 1945 г. утвърждават Хуан Перон чрез силен уличен натиск. Това е едно от събитията, което изгражда съществена част от митологията, свързана с перонизма. Изяснено е кой и по какви причини стои зад събитията от 17 октомври 1945 г.). Изследвани са множество документи по темата, включени в обръщение в България

за пръв път. Изборите от месец февруари следващата година (1.3.1.2) само потвърждават влиянието, което има той върху една немалка част от обществото.

Следващият компонент: „**На власт (1946-1955 г.)**“ е посветен на основните направления в управлението на страната в посочения период. Отразени са механизмите на утвърждаването във властта чрез разправа с опозицията, придобиването на икономическа мощ и преобразуванията в социалната сфера, които носят популярност на режима. Отделено е внимание на законодателните промени – реформа на Конституцията, закон за отдаване на право на жените да гласуват (по този въпрос Аржентина е много изостанала от европейските държави, както и от своите съседи на континента). Президентът твърди, че Конституцията от 1853 г. е изчерпала своето съдържание и Новите времена (олицетворявани от него) в страната изискват нов правов ред. Съставеният през 1949 г. основен закон обаче идва като резултат от желанието да се преодолее пречката за непосредствено преизбиране на президента, която не позволява на Перон да запази властта за по-дълго време. Приобщаването на жените към електоралния процес увеличава обема избиратели, респективно и привържениците на президента. Параграф 2 е посветен на ролята на армията в режима на ген. Перон. Като човек от средите на военните той разчита на тях, но и умело ги манипулира, за да продължи да се наслаждава на тяхната съпричастност с целите си. Определено може да се твърди, че армията е опора на режима на ген. Перон (явление, характерно и за други диктаторски режими, например франкизмът). Външната политика също е един от основните акценти в изследването, тъй като след като е реализирано утвърждаването във властта, Генералът има намерението да направи перонизма стока за износ. Идеята му за Третия път не си пробива път успешно в съседните държави, тъй като основният враг – САЩ – упражнява своето влияние безпрепятствено. Обиколката на Ева, реализирана през 1947 г., е своеобразен похват да се популяризира перонизмът в Стария континент. В литературата са изразени множество тези, че зад посещението на Първата дама в Европа стоят и други мотиви освен заявените публично, а именно, че г-жа Перон желае да „прибере“ паричните дивиденди от даването на убежище в Аржентина на престъпници от национал-социализма. „Духовността в Перонистка Аржентина“ – тази структурно отделена част на първо място е посветена на образователните промени, свързани с идеологията на режима. Като положително явление може да отбележи масовизирането на образованието на всички нива, сфера от обществения живот, в която Аржентина също изостава. Отношенията с католическата църква също са интересен и противоречив епизод от историята на перонизма. Първоначално тя, заедно с армията, могат да бъдат определени като два от основните стълбове на режима. Чисто законодателно църквата получава много привилегии, отнети и в миналото; в действията на управлението на Перон тя вижда възможност да си върне загубения престиж. С течение на времето този конюнктурен съюз се разпада и религиозните институции от приятел се превръщат във враг. Една от характеристиките на перонизма, която го прави по-особена система на управление, е ролята на съпругата на Генерала и всички действия, които предприема тя за стабилизацията във властта. Фондацията, създадена с цел да се грижи за бедните и онеправданите, се оказва държава в държавата, и създава усещането, че е просто механизъм да се печели

популярност, а не искрена загриженост към живота и благосъстоянието на обикновения човек. Ева допринася за изграждането на популистичния образ на режима. През 1952 г. изтича мандатът на ген. Перон и логично следващият параграф е посветен на президентския вот от 1951 г. и неговото преизбиране. Победата идва лесно, тъй като в предходните години са създадени необходимите условия (популярни мерки на режима и разправа с опозицията). От дистанцията на времето 1952 г. се оказва преломен момент в историята на перонизма. Множество са факторите, които провокират спада на доверието към ген. Перон. Сред тях трябва да се открият бързо и силно влошаващата се икономическа ситуация, смъртта на Ева (26 юли 1952 г.), изострянето на отношенията с част от армията и с католическата църква, както и със синдикатите. Тези три групи са част от власовите фактори и спадът в репутацията е значителен. Опитите за намеса на военните са нещо традиционно за този район от света (традиция, наследена от метрополиите от Иберийския полуостров) и в тази връзка съвсем логично се развиват събитията от месец юни и септември 1955 г. Генералът е свален чрез успешен (втори по ред) военен преврат и е принуден да се оттегли в изгнание. Изглежда, че е настъпила смъртта на перонизма.

Обичайно проучаванията на перонизма достигат до 1955 г., когато Генералът е отстранен и именно в това се състои и приносният характер на настоящето изследване. Последната глава „**Идеология и наследство на перонизма**“ съдържа четири параграфа. Два от тях засягат идеологическата осъновка на перонизма, за вътрешна и външна „консумация“. Направено е и изследване (3.1.) на приликите и разликите със сродни движения и управления в тази епоха (средата на столетието), както и на оригиналността на *хустисиализма*; също така и какво стои зад тази дума в идеологически план. Обичайно в литературата се проследява какво се случило и защо се случило, но не се търсят взаимовръзки в конкретната епоха. Направен е опит да се влезе в дискусията по повод типологизацията на перонизма като явление, като се обосновава защо той най-пълно се вмести в рамките на популистките движения, изключително актуални през последното столетие. Ще подчертая като принос изясняването на характера на антиамериканизма и антиимпериализма в Аржентина и в останалите латиноамерикански общества. Чрез тези два постулата Перон се опитва да превърне Аржентина в регионален лидер, но всъщност претърпява провал, докато е на власт в годините непосредствено след Втората световна война. Тези идеи обаче превръщат Хуан Перон в знаменосец на Третия път в международните отношения през 60 и 70-те години на XX век, когато с напредъка на Студената войната обстановката вече е доста различна.

На практика връзките на Хуан Перон с родината му след неговото сваляне от власт през 1955 г. и наследството на перонизма се разглеждат отделно от политическото и икономическото развитие на Аржентина в периода до 1973 г. Също така се проследява еволюцията във възгледите на хустисиализма и неговото трето управление в периода 1973-76 г., което обичайно остава встрани от интереса на изследователите. Третият параграф е посветен на поведението на перонизма извън

властта и в изгнание (3.3.1) и на политическото развитие на Аржентина от 1955 г. до началото на 70-те години (3.3.2). Репресиите на новите власти в Буенос Айрес не успяват да унищожат последователите на генерала вътре в страната; получените в миналото социални придобивки и тяхното последващо отнемане създават ореол на благополучие около образа на перонизма. Идеализираното минало подсилва съпротивителните сили на привържениците на генерала, който следи изкъсо всичко случващо се в страната както и поведението на своите съратници. Новите управници не успяват да осигурят на обществото нужната икономическа и политическа стабилност. Реално Аржентина живее в кризисни времена повече от 15 години. Последният параграф изяснява защо се стига до трети мандат на Перон и какви са резултатите от неговото краткотрайно управление в средата на 70-те години. Като избран вицепрезидент неговата трета съпруга Исабел поема властта след смъртта му на 1 юли 1974 г. Няма признаци обаче, че кризата се преодолява, напротив - тя се задъбочава. Поредната намеса на армията (превратът от 25 март 1976 г.) не изненадва никого, за втори път перонизмът е свален от власт чрез насилие. Това обаче ознаменува неговата гибел като явление в политическия живот на страната.

Заключението анализира причините за популярността на Перон както и връзките със сходни движения и политически явления в други държави. Изводът, който се налага, е, че перонизмът не е изолиран процес от случващото се в тази епоха по света. Той също така поляризира възгледите на обществото до максимална степен и води до появата на „двете Аржентини“. Последиците от управлението на Хуан Перон са няколко: постоянна икономическа катастрофа, перманентна политическа криза, намеса на военните в политическия живот и разделено общество, което не може да преодолее всички тези проблеми. На кратко това се нарича аржентинизация – спирала, която води страната надолу и за дълго време.

2. Испания и обединяваща се Европа през 60-те години. В: Интеграционните процеси през 60-те години на ХХ век. С., 2013, с. 110-122

Етапите на разширение на ЕИО винаги са предизвиквали изследователския интерес, но обичайната призма е да се акцентира на „успешните“ процеси. Испания не може да се похвали с бързо и положително начало на своя присъединителен процес. През 60-те години Мадрид категорично не успява да изпълни заложените цели, а именно пълно правно членство. Авторът изследва опита за интегриране на Испания в ЕИО във диктаторските за страната времена, който започва изключително предпазливо. В резултат на испанските молби за членство (единствената страна, която е подала няколко) се явява *доктрината Билкербах* (държава, която няма демократично управление, не може да се присъедини), която важи за Брюксел и до ден днешен. Анализирани са причините за испанската настойчивост за членство, както и европейското нежелание за приобщаване – и по икономически, и по политически причини. Споразумението от 1970 г. е далеч от това, на което се надява Мадрид, но е

напредък в отношенията с Общността и основа за реалния присъединителен процес, започнал през 1977 г. и завършил успешно през 1985 г.

3. **Монархията в криза: политическият обрат в Испания в Испания (1930-1931 г.).** В: България и Европа през съвременната епоха. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. Дин Димитър Сирков. С., 2010, с. 126-136

Историческият процес в Испания, довел до отпадането на монархическата форма на управление и нейното заместване с републиканска, на практика не са засягани от българската историческа наука. Статията обръща внимание на факторите, които водят до падането на монархията в Испания, станало по мирен път. Изводът, който се налага, е, че цялостната криза в управлението на страната (продължаваща повече от десет години), съчетано с обвързването на Алфонсо XIII с диктатурата на ген. Примо де Ривера, е главната причина за политическия обрат в Испания. Категорично няма външни влияния в този процес.

4. **Митът за един принц.** В: История в преход. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Драгомир Драганов, С., 2008, с. 229-240

Тази разработка проследва линията на поведение на дон Хуан Карлос в качеството му първо на престолонаследник, назначен от Франко през 1969 г. и след това като крал в политическия живот на Испания. Преди 1975 г., когато младият принц стои в сянката на диктатора, се смята, че той ще бъде негово продължение като стил и методология на управление и това се митологизира. Авторът „развенчава“ този мит като се анализират действията на младия крал в прехода към демокрация в Испания, възприеман от транзитологията като един от най-успешните в съвременността. Въвежда в обръщение нов тип документи каквито са тв-интервюта.

5. **Пътят към 23 Ф.** Анамнеза, Год. II, 2007, кн. 1, ISSN 1312-9295, с. 134-154

По време на режима на ген. Франко армията е един от основните властови фактори. В тази връзка след „избухването“ на демокрацията в Испания след смъртта на диктатора през 1975 г. тя губи почва под краката си. В статията се анализират всички действия от страна на военните в периода 1975 г. – края на 1980 г. спрямо конюнктурната политическа ситуация и недоволството на част от тях спрямо процеса на демократизация в страната, който включва и „автономизирането“ на отделните националности и региони в Испания. Една немалка част от армейската прослойка идеализира близкото минало на Испания и управлението на ген. Франко, защото е постигнато „единство“ на нацията. Заговорничеството има дълга традиция в страната, а

в конкретния момент има почва, защото наказният (разкритата операция „Галаксия“ от есента на 1978 г.) за подобни постъпки са малки.

6. 23 Ф: последното военно предизвикателство към испанската демокрация.
Списание Анамненис, Год. III, 2008, кн. 2, ISSN 1312-9295, с. 186-205

Опитът за преврат от 23 февруари 1981 г. е логичната кулминация на поведението на военните след 1975 г. Това се налага като извод от проучванията на изложените факти. Приносно за българската историческа наука се излагат и анализират причините за провала на този опит за преврат и за връщане към авторитарното минало на Испания, както и защо това е „последното военно предизвикателство към испанската демокрация“. Също така се проследява и решаващата роля на крал Хуан Карлос за провала на тази акция, който не позволява да бъдат унищожени вече изградените демократични устои на страната.

7. Дейността на Ева Перон като първа дама. В: Исторически личности и идеи.
Сборник в чест на 60-годишнината на проф. Д-р Искра Баева. С., 2011, стр. 80-90

Тази статия е плод на първоначалните проучвания на автора по темата за перонизма. Ева Перон е втората съпруга на ген. Хуан Перон, която заедно с него изгражда идеологията на перонизма. Тя не заема пост в държавната администрация, настанява се в Секретариата по труда, който по-рано е оглавяван от Полковника – и от там предприема мащабна социална дейност, свързана с онеправданите сектори от обществото. По-късно се създава Фондация „Ева Перон“, която канализира тази работа извън държавния сектор. В статията са отразени и други инициативи на Първата дама, които допълват образа на популисткото управление на нейния съпруг.